Materiallar to’plami · Conference Proceedings

TIL, TARJIMA VA TA’LIM: GLOBAL KOMMUNIKATSIYA VA RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA YANGI YONDASHUVLAR

03 October 2026

UDK 37

ZAMONAVIY LINGVISTIKA VA GLOBAL KOMMUNIKATSIYA

FRANSUZ TILINI O‘QITISHDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Shalola Xusanboyeva Jurayeva*

Farg’ona davlat universiteti

✉ shalolajurayeva123@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada fransuz tilini chet tili sifatida o‘qitish jarayonida sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda generativ sun’iy intellekt, suhbatdosh chatbotlar, avtomatik tahrirlash va individual ta’limga moslashtirilgan raqamli vositalarning fransuz tili darslaridagi o‘rni yoritiladi. Sun’iy intellektdan foydalanish yozma nutqni takomillashtirish, grammatik xatolarni aniqlash, lug‘at boyligini kengaytirish, topshiriqlarni individuallashtirish va o‘quvchining mustaqil faoliyatini qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlari bilan bog‘lanadi. Shu bilan birga, sun’iy intellekt yaratgan javoblarning ishonchliligi, haddan tashqari tayyor javoblarga tayanish, akademik halollik va o‘qituvchining nazoratini saqlash kabi masalalar ham ko‘rib chiqiladi. Zamonaviy tadqiqotlar asosida AI vositalarini o‘qituvchini almashtiruvchi emas, balki pedagogik maqsadga muvofiq qo‘llanadigan yordamchi vosita sifatida tashkil etish zarurligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar

sun’iy intellekt, fransuz tili, FLE, generativ AI, chatbot, raqamli ta’lim, didaktika, individual ta’lim, yozma nutq, lug‘at boyligi, akademik halollik.

DOI: 10.5281/zenodo.23278641

KIRISH

Raqamli texnologiyalarning ta’lim jarayoniga jadal kirib kelishi chet tillarini o‘qitish metodikasida yangi didaktik imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, generativ sun’iy intellekt vositalarining ommalashuvi o‘qituvchi va o‘quvchi faoliyatining ayrim shakllarini qayta ko‘rib chiqishga sabab bo‘ldi. 2025-yilda e’lon qilingan tizimli sharh 2023–2024-yillarda til o‘qitish va o‘rganishda generativ AI bo‘yicha 144 ta empirik tadqiqotni tahlil qilib, tadqiqotlarning yozma nutq, fikr-mulohaza, til ko‘nikmalari, o‘qitish strategiyalari va AI integratsiyasi kabi yo‘nalishlarda kengayayotganini ko‘rsatdi.

Fransuz tilini chet tili sifatida o‘qitish kontekstida ham mazkur masala tobora dolzarb bo‘lmoqda. 2025-yilda FLE didaktikasiga bag‘ishlangan maxsus ilmiy to‘plamda generativ AI vositalaridan foydalanishning amaliy imkoniyatlari va inson omilini saqlab qolish masalalari muhokama qilingan. 2026-yilda FLE bo‘yicha universitet talabalari ishtirokida o‘tkazilgan tadqiqotda esa talabalar AI vositalarini shaxsiylashtirilgan ta’lim, motivatsiya va mustaqillikni qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida baholagan, biroq javoblarning ishonchliligi va o‘qituvchi bilan insoniy muloqot zarurligini ham qayd etgan.

Mazkur maqolaning maqsadi fransuz tilini o‘qitishda sun’iy intellektdan foydalanishning asosiy didaktik yo‘nalishlarini tizimlashtirish, uning ta’lim jarayonidagi amaliy imkoniyatlarini aniqlash hamda samarali foydalanish uchun zarur pedagogik shartlarni belgilashdan iborat.

ASOSIY QISM

Sun’iy intellektning fransuz tili ta’limidagi didaktik o‘rni. Sun’iy intellektni chet tili darsiga joriy etishning asosiy afzalligi uning bir xil topshiriqni barcha o‘quvchilarga bir xil shaklda berish bilan cheklanmay, materialni o‘quvchining ehtiyojiga moslashtirish imkoniyatidir. Masalan, boshlang‘ich darajadagi talaba qisqa va sodda gaplar bilan mashq qilishi, yuqori darajadagi talaba esa murakkab sintaktik konstruksiyalar va argumentativ matnlar bilan ishlashi mumkin. Bunday moslashuv o‘qituvchining metodik maqsadini saqlagan holda mustaqil mashq hajmini oshirishga xizmat qiladi.

Yozma nutqni rivojlantirish. Generativ AI yozma topshiriqlarni bajarishda talaba uchun bir necha bosqichli qayta aloqa manbai bo‘lishi mumkin. Talaba avval matn yaratadi, keyin undan grammatik xatolarni guruhlash, noto‘g‘ri qo‘llangan birliklarni izohlash yoki bir fikrni boshqa uslubda qayta ifodalashni so‘rashi mumkin. Bunda tayyor matnni ko‘chirib olishdan ko‘ra, o‘z yozgan ishini tahlil qilishga yo‘naltirilgan topshiriqlar didaktik jihatdan samaraliroq hisoblanadi. 2024-yildagi xorijiy til ta’limi bo‘yicha amaliy tadqiqotda ChatGPT bilan ishlash yozma nutq, grammatika va lug‘atni o‘zlashtirish bilan bog‘liq ijobiy o‘quv tajribalarini qo‘llab-quvvatlagani qayd etilgan.

Grammatik kompetensiyani shakllantirish. Fransuz tilida artikllar, jins kategoriyasi, fe’l zamonlari, predloglar, olmoshlar va gap qurilishi o‘quvchilar uchun muntazam mashqni talab qiladigan mavzulardandir. AI vositasi muayyan grammatik hodisaga oid ko‘plab misollar yaratishi, xatoni aniqlash uchun mashqlar tuzishi yoki bir grammatik shaklning kontekstga qarab o‘zgarishini tushuntirishi mumkin. Biroq uning izohi har doim lingvistik jihatdan mukammal bo‘lmasligi ehtimoli mavjud. Shuning uchun o‘qituvchi tomonidan tanlangan va tekshirilgan topshiriqlar asosiy metodik mezon bo‘lib qoladi.

Lug‘at boyligini oshirish. Sun’iy intellekt yordamida bir so‘zning sinonimlari, antonimlari, kollokatsiyalari va turli kommunikativ vaziyatlardagi qo‘llanishini ko‘rsatish mumkin. Masalan, talabaga yangi so‘z berilib, undan ushbu birlikni kundalik suhbat, akademik matn va rasmiy maktubda qo‘llash so‘raladi. Natijada so‘z faqat lug‘atdagi tarjimasi orqali emas, balki kontekst orqali o‘zlashtiriladi. Bu yondashuv passiv lug‘atni faol nutqiy birlikka aylantirishga yordam beradi.

Og‘zaki nutq va kommunikativ faoliyat. Chatbotlar bilan dialog tashkil etish talabaning savol berish, javob qaytarish, fikrni aniqlashtirish va suhbatni davom ettirish ko‘nikmalarini mashq qilish uchun qo‘shimcha muhit yaratadi. 2025-yilda FLE doirasida olib borilgan tadqiqotda generativ AI yozma tilni og‘zaki ifodaga tayyorlovchi vosita sifatida ko‘rib chiqilgan. Biroq tabiiy muloqotning ijtimoiy, emotsional va pragmatik jihatlari to‘liq raqamli suhbat bilan almashtirilmaydi. Shu sababli AI dialogi real juftlikdagi yoki guruhdagi muloqotga tayyorgarlik bosqichi sifatida qo‘llanishi maqsadga muvofiq.

Individual ta’lim va differensial yondashuv. Bir guruhdagi talabalar fransuz tilini turli darajada bilishi mumkin. AI yordamida bir mavzu bo‘yicha A2 darajasida soddalashtirilgan, B1 darajasida o‘rta murakkablikdagi va B2–C1 darajasida murakkab topshiriqlarni ishlab chiqish mumkin. Bu imkoniyat ayniqsa katta guruhlarda o‘qituvchining differensial topshiriq tayyorlashga sarflaydigan vaqtini kamaytirishi mumkin. 2026-yildagi FLE tadqiqotida ham talabalar AI vositalarining shaxsiylashtirilgan ta’lim va mustaqillikni qo‘llab-quvvatlash jihatlarini ijobiy baholagani qayd etilgan.

O‘qituvchining roli va pedagogik nazorat. Sun’iy intellektning ta’limga kirib kelishi o‘qituvchining vazifasini yo‘qotmaydi, balki uning metodik qarorlaridagi mas’uliyatni kuchaytiradi. O‘qituvchi AI vositasini tanlash, topshiriq maqsadini belgilash, javoblarning to‘g‘riligini tekshirish va o‘quvchining faoliyatini baholash jarayonlarini boshqaradi. 2026-yildagi FLE bo‘yicha tadqiqot ham AI o‘qituvchini almashtirish emas, balki ta’lim jarayonini qo‘llab-quvvatlash vositasi sifatida ko‘rilishi kerakligini ko‘rsatadi.

Akademik halollik masalasi. AI bilan ishlashda asosiy metodik xavflardan biri talabaning mustaqil fikrlash o‘rniga tayyor javobni qabul qilishidir. 2025-yilgi keng qamrovli sharhda ham AI tadqiqotlarida akademik halollik, noto‘g‘ri javoblar va haddan tashqari bog‘liqlik kabi muammolar qayd etilgan. Shu sababli fransuz tili darslarida “AI javobini topish” emas, “AI javobini tekshirish va yaxshilash” tamoyiliga asoslangan topshiriqlarni ko‘paytirish mumkin. Masalan, talaba AI yaratgan matndan kamida beshta lingvistik muammoni topib, ularni izohlashi va tuzatilgan variantni mustaqil asosda ishlab chiqishi mumkin.

AI bilan ishlashning bosqichli modeli. Fransuz tili darsida sun’iy intellektdan foydalanishni quyidagi ketma-ketlikda tashkil etish mumkin: birinchi bosqichda o‘qituvchi til maqsadi va baholash mezonini belgilaydi;

ikkinchi bosqichda talaba mustaqil javob yaratadi; uchinchi bosqichda AI vositasi qo‘shimcha fikr-mulohaza yoki variant beradi; to‘rtinchi bosqichda talaba AI javobini lingvistik mezonlar asosida tekshiradi; beshinchi bosqichda yakuniy mahsulot o‘qituvchi nazorati orqali baholanadi. Bunday model texnologiyani maqsadga aylantirmasdan, uni ta’lim maqsadiga bo‘ysundiradi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Tahlil natijalari sun’iy intellektning fransuz tilini o‘qitishdagi imkoniyatlarini bir necha o‘zaro bog‘liq yo‘nalishga ajratish mumkinligini ko‘rsatadi: individual mashq, tezkor qayta aloqa, yozma nutqni tahrirlash, lug‘at bilan ishlash, dialogik faoliyat va o‘quv materiallarini differensiallashtirish. Shu bilan birga, ushbu imkoniyatlarning ta’limiy qiymati vositaning o‘ziga emas, undan qanday pedagogik maqsadda foydalanilishiga bog‘liq. 2025-yilgi meta-tahlilda AI til o‘rganish natijalariga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi mumkinligi aniqlangan bo‘lsa-da, mualliflar AI’ni o‘qitishning o‘rnini bosuvchi emas, balki qo‘shimcha vosita sifatida qo‘llash zarurligini ta’kidlaydi.

Fransuz tiliga xos jihat shundaki, grammatik jins, fe’l tizimi, artikllar, talaffuz, bog‘lanish hodisalari va pragmatik uslub kabi komponentlar faqat avtomatik tuzatish bilan to‘liq o‘zlashtirilmaydi. Shu bois AI yordamida yaratilgan materiallar fransuz tili o‘qituvchisining lingvistik va metodik ekspertizasidan o‘tishi lozim. 2025-yilda FLE bo‘yicha chop etilgan materiallar ham generativ AI bilan ishlashda inson markazidagi pedagogik yondashuvni saqlash masalasiga urg‘u beradi.

Shunday qilib, AI’dan samarali foydalanishning muhim sharti — texnologik imkoniyat bilan didaktik maqsad o‘rtasidagi muvozanatdir. Talaba AI yordamida ko‘proq mashq qilishi mumkin, ammo yakuniy kommunikativ kompetensiya real muloqot, o‘qituvchi bilan hamkorlik, mustaqil fikrlash va turli autentik materiallar bilan ishlash orqali shakllanadi.

XULOSA

Fransuz tilini o‘qitishda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish ta’lim jarayonini individuallashtirish, tezkor qayta aloqa berish, yozma va og‘zaki nutqni mashq qildirish, lug‘at boyligini kengaytirish hamda o‘quv materiallarini differensiallashtirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar AI vositalarining til ta’limidagi imkoniyatlari tobora kengayib borayotganini ko‘rsatadi. Biroq ularning samarasi avtomatik tarzda yuzaga kelmaydi: pedagogik maqsad, topshiriq dizayni, o‘qituvchi nazorati va talabaning tanqidiy yondashuvi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Shu asosda fransuz tili darslarida AI’dan foydalanishning eng maqbul modeli uni o‘qituvchining o‘rnini bosuvchi tizim sifatida emas, balki o‘quv jarayonini boyituvchi yordamchi vosita sifatida ko‘rishdir. Ayniqsa, “mustaqil javob – AI orqali tahlil – talabaning tekshiruvi – o‘qituvchi bahosi” ketma-ketligi akademik halollik va mustaqil fikrlashni saqlagan holda texnologik imkoniyatlardan foydalanish uchun amaliy model bo‘la oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Li B., Tan Y. L., Wang C., Lowell V. Two years of innovation: A systematic review of empirical generative AI research in language learning and teaching // Computers and Education: Artificial Intelligence. – 2025. – Vol. 9. – Article 100445. DOI: 10.1016/j.caeai.2025.100445.

[2] Schlemminger G., Gettliffe N. (dir.). L’intelligence artificielle générative pour l’enseignement du FLES // Didactique du FLES: Recherches et pratiques. – 2025. – Vol. 4, No. 1.

[3] Saouli S., Boudebouba F. The Integration of Artificial Intelligence in the Teaching of French as a Foreign Language (FLE) at University: Student Perceptions and Didactic Challenges // Journal of Foreign Language Teaching and Applied Linguistics. – 2026. – Vol. 13, No. 2.

[4] Karataş F., Abedi F. Y., Ozek Gunyel F., Karadeniz D., Kuzgun Y. et al. Incorporating AI in foreign language education: An investigation into ChatGPT’s effect on foreign language learners // Education and Information Technologies. – 2024. – Vol. 29. – P. 19343–19366. DOI: 10.1007/s10639-024-12574-6.

[5] Menouer M. B., Moumen L. N. L’intelligence artificielle générative : extension de la cognition ou risque de substitution dans l’apprentissage du FLE ? // Passerelle. – 2025. – Vol. 14, No. 2. DOI: 10.52919/passerelle.v14i2.452.

[6] Effectiveness of Artificial Intelligence (AI) in language teaching // Computers and Education: Artificial Intelligence. – 2025. – Vol. 9. – Article 100522. DOI: 10.1016/j.caeai.2025.100522.

[7] Application of generative artificial intelligence (GenAI) in language teaching and learning: A scoping literature review // Computers and Education Open. – 2024. – Vol. 6. – Article 100174. DOI: 10.1016/j.caeo.2024.100174.

[8] Cong-Lem N., Bui C. N. V., Nguyen N. P. N., Huynh M. Q. Bridging or Breaking? A Systematic Review of How Generative AI Shapes Equity in Foreign Language Education // International Journal of Applied Linguistics. – 2025. DOI: 10.1111/ijal.70052.